

ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

А. С. МИТРОФАНОВА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри загальної економічної теорії

В. В. РУБЦОВА, доц. кафедри міжкультурної комунікації та іноземної мови
*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Ситуація, яка склалася в сфері вищої освіти в Україні в умовах пандемії та карантину, потребує особливої уваги та переосмислення. Внаслідок тектонічних змін у навчальному процесі основні зусилля головних агентів навчального процесу були спрямовані у більшій мірі на адаптацію до щоденних змін, ніж на осмислення поточного становища, себе в ньому та власних перспектив. Нові моделі та норми поведінки, нові інститути виникають та закріплюються дуже швидко, навіть швидше, ніж ми можемо відреагувати на них, спрогнозувати, а отже і попередити небажані наслідки.

Метою роботи є окреслення проблем та наслідків трансформацій у навчальному процесі в Україні в умовах пандемії.

Отже, які зміни відбулися у навчальному процесі та які наслідки вони отримують?

1. Відбулося переведення усього спектру взаємодії викладача та студента (лекції, практики, консультації, поточний та підсумковий контроль) у формат онлайн. Нові реалії потребують швидкого опанування обраними ЗВО навчальними платформами як викладачами, так і студентами; забезпечення повного доступу студентів до навчальних матеріалів у електронному виді; підготовки до лекцій та практичних занять з використанням онлайн інструментів; підвищеної уваги та напруги викладача з точки зору підтримання зацікавленості всіх студентів. Отже, на перший погляд, окреслені зміни повинні забезпечити підвищення якості навчання.

Однак, маємо і певні проблеми. Дійсно, зоровий контакт викладача та студента є надзвичайно важливим у процесі навчання. Викладач у аудиторії має набагато більше можливостей використання невербальних засобів спілкування, власної харизми задля досягнення позитивного результату. На наш погляд, індивідуалізація процесу навчання також можлива у більшій мірі в аудиторії, коли легко можна побачити по очах, що зрозуміло, а що потребує додаткового пояснення. Досвідчений викладач часто інтуїтивно підбирає «ключі» до особистостей студентів та їх інтересів. Викладачу під час проведення занять також потрібний студентський «фідбек», віддача, зацікавлені очі, що надихають на нові ідеї і рішення. Все це стає майже неможливим біля монітору комп'ютера, перед чорними віконцями студентських аккаунтів. Оскільки зміни відбулися дуже швидко, майже стихійно, вкорінюються нові форми поведінки в аудиторії, які ще не встигли бути врегульованими з боку керівництва ЗВО (наприклад, методичними відділами). Наприклад, студенти під час занять вимикають відео та мікрофон, мотивуючи це технічними проблемами або

навіть втручанням в їх приватне життя. В той же час, нормативних положень, які би зобов'язали студентів вмикати всі атрибути своєї присутності, ще немає. Студенти також можуть в будь-який час приєднатися до конференції або залишити її, без санкцій з боку викладача. Окреме болюче питання – це чесний і неупереджений контроль знань, який також зазнає труднощів у організації та проведенні у зв'язку з необхідністю застосування технологій прокторінгу.

2. Матеріально-технічне забезпечення навчального процесу майже повністю стало сферою відповідальності окремого викладача, а не кафедри, факультету, ЗВО в цілому, оскільки заняття ведуться переважно з домашніх комп'ютерів викладачів. Перед введенням онлайн-формату навчання варто було б провести масове підвищення кваліфікації викладачів з метою ознайомлення з новими навчальними платформами та програмним забезпеченням. В умовах постійної невизначеності, викладачі вимушені опановувати нові програмні засоби стихійно, майже «з колес», що не може не відбиватися на якості навчання.

3. Робоче спілкування учасників навчального процесу між собою (викладачі та студенти), а також із керівництвом відповідних підрозділів відбувається не особисто, а через навчальні платформи або соціальні мережі. З одного боку, більшість питань вирішуються швидко та ефективно. З іншого, це породжує багато комунікативних непорозумінь; спілкування часто носить більш неформальний характер; повністю порушуються межі робочого та вільного часу співробітників, а також норми приватності.

Вказані проблеми, можливо, носять тимчасовий характер, зважаючи на необхідний перехідний період для адаптації до нових умов, однак все одно вони потребують найскорішого реагування та вирішення.

З вищезазначеного можна зробити наступні висновки. Схоже, що майбутнє за змішаними формами навчання, які дають можливість адекватно реагувати на виклики сьогодення. Рекомендації МОН щодо впровадження змішаного навчання дають деякі відповіді на запитання, але здебільшого вони мають теоретичний характер і найбільш ургентні практичні питання потребують уточнення. Попри перспективи інформатизації та діджиталізації вищої освіти, які, мабуть, повністю ще не розкриті, суб'єктам освітньої політики та учасникам освітнього процесу необхідно пам'ятати, що найкращі інформаційні технології не зможуть замінити живого людського спілкування у навчальному процесі. Часто у гонитві за вдосконаленням форми ми втрачаємо зміст. Не можна забувати і про виховну функцію вищої освіти, яка може бути реалізована передусім у процесі особистої комунікації.

Література:

1. Міністерство вищої освіти і науки України. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti> (дата звернення 21.01.21).